

PROVINCIALE

BIBLIOTECA

Ente

D'Errico

3744

MATERA

UNIVERSITÀ

INSTITVTIONES

J V R I S

NEAPOLITANI.

2512

INSTITVTIONES

IVRIS REGNI NEAPOLITANI

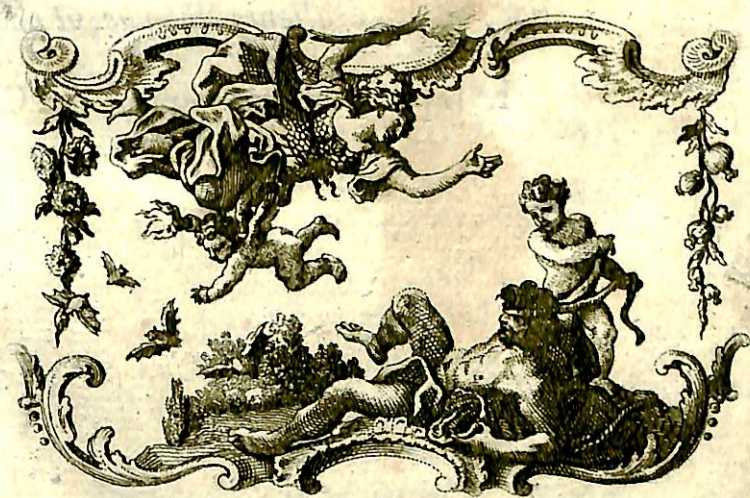
IN QVATVOR LIBROS TRIBVTAE, ET COMMODA
METHODO ADORNATAE

I N V S V M

AVDITORII FIGHERIANI.

EDITIO TERTIA AVCTOR

LIB. I. ET II.

NEAPOLI MDCCLXXVII.

EX TYPOGRAPHIA RAYMVNDIANA

Publica auctoritate.

Lapides & ligna ab aliis accipio, ædificii tamen extructio tota nostra. Architectus ego sum; sed materiam varie vndique conduxī. Nec aranearum sane textus ideo melior, quia ex se fila gignunt: nec noster vilior, quia ex alienis libamus, ut apes.

I. Lipsius in not. polit. Lib.I.C.I.

DOMINICO. VRSINO
DVCI. GRAVINAE. XV

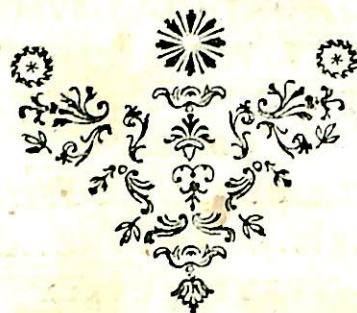
APOSTOLICAE. SEDIS. ROMANAE
CARDINALI. DIACONO. EMINENTISSIMO
SANCTI. IANVARII. EQVITI. TORQVATO
ROMANIQ. IMPERII. CELSISSIMO. PRINCIPI

QVI. VETVSTAM
INCLITAE. GENTIS. SVAE. ORIGINEM
A. LONGOBARDIS. PRINCIPIBVS
VERIVS. DEDVCTAM
GENTEMQVE. IPSAM
REGIS. CONIVNCTIONIBVS
DIVTVRNO. SECVLORVM. CVRSV
LONGE. LATEQVE. PROPAGATAM
AMPLISSIMO
IN. CVLTIORI. QVOLIBET
EVROPAE. TRACTV
ET. PRAESERTIM
IN. SICILIA. CISFRETANA
DOMINATV. DITATAM
CELEBERRIMIS. PACE. BELLOQ.
VBIQ. GENTIVM. GESTIS. REBVS
INLVSTRATAM
DIGNITATIBVS. PRIMI. ORDINIS

SACERDOTI. ET. IMPERI
MERITO, VIRTUTVM. PRAEUVNTE
EXORNATAM
ATQ. HEROVVM. POPVLO
AD. MIRACVLVM. VSQ. FOECVNDATAM
PRAE. OCVLIS. HABENS
AB. AETATE. PRIMA
MAIORVM. EXEMPLA. PRAECLARISSIMA
AC. IN. PRIMIS
BENEDICTI. XII
SANCTISSIMI. PONTIFICIS
PATRVI. SVI. MAGNI
ITA. ALACRI. ANIMO
EST. IMITATVS
VT. FORTITVDINE. PRVDENTIAQ. SINGVLARI
SVSTENTANTIBVS
FLORENTE. ADHVC
IVVENTA. VXORE. LECTISSIMA
ORBATVS
PROSPICIENS. MAXIMAE. SPEI
FILIO
POSTERITATI. VRSINAE. GENTIS
CONSVLTVM
INTER. PVRPVRATOS
ECCLESIAE. VNIVERSAE. PATRES

A. BENEDICTO. XII
PONTIFICE. INCOMPARABILI
NON. RENVERIT. COOPTARI
MOX
DIFFICILLIMIS. TEMPORIBVS
LEGATIONE
PRO. FERDINANDO. III. REGE
DOMINO. NOSTRO
PIO. FELICE. AVGVSTO
APVD. PONTIFICES. SVMMOS
DEXTERITATE. PARIQ. MAGNIFICENTIA
MIRA. VTRIVSQ. PARTIS. CONSENSIONE
OBIERIT
IVRIS. NEAPOLITANI. INSTITVTIONES
AVCTARIS. OPPORTVNE. ADPOSITIS
TERTISQ. CVRIS
REFECTAS. ET. EXPOLITAS
ORONTIVS. FIGHERIVS
DEVOTVS
NOMINI. VIRTVTIQ. EIVS
D. D. C. Q.

* * *

PRÆLUDIVM.

Commodum, quod tertia huiusce operis editione VOBIS, AUDITORES DILECTISSIMI, parare conati sumus, non equidem duobus tantum circumscribitur novis disputationibus, quas adicere valde proficuum duximus; alteram nempe de iuribus hominum ad regium demanium proclamantibus sub titulo, qui extabat: de rebus demanialibus & defensis; alteram de vetita bonorum amortizatione apud loca pia sub nova inscriptione: quibus adquirere permissum non est; sed pergit ulterius. Etenim nulla fere est materies sub quolibet titulo collocata, quae novis articulis amplificationem, vel saltem modificationem aliquam variantem non accipit. Insuper quae tantum Doctorum auctoritatibus, Foriue decisionibus altera editione definiebantur iuris quaestiones, ut Regali Rescripto dat. IX Kal. Octobris

bris anni 1774 obsequeremur, legum
sententiis praesenti firmare non prae-
termisimus; iis dumtaxat exceptis, quae
nec in Romano, nec in nostro Municipali
iure, sed dumtaxat in usu fori
hoc firmamentum adinuenire solent. Co-
piosum tandem concinnauius rerum in-
dicem, qui in festinis opportunitatibus
ad inueniendos iuris articulos memo-
riae adiumentum praebere valet. Nec
mirandum, si in hac tertia editione ali-
bi datam fidem, quatuor nempe volu-
minibus haec elementa propagandi fal-
lere nunc quoque videmur. Siquidem
quum promissa amplificatio elementorum
rationem annali curriculo addictam,
& summo opere VOBIS necessariam sul-
veret, maturius re perpensa, hisce
antiquis limitibus opus conclusum te-
nere existimauimus. Quae vero ICTo
Neapolitano necessariae censentur vlti-
iores tum ad priuatum tum ad publi-
cum ius pertinentes cognitiones, comple-
xi sumus in Repertorio sententiarum
iuris Neapolitani, quod iam sub prae-
lo est, exoptabili facilitate omni ex
parte ordinato. Haec consuecta breui-
tate praefari VOBIS volumus. Valete.

ORONTII FIGHERII

AVDITORIBVS SVIS

PARAENESIS

ALTERI EDITIONI

PRAEMISSA.

Accipite, Auditores dilectis-
simi, *Institutionum iuris*
Neapolitani repetitam prae-
lectionem, mendis, quibus
editio prima correctoris in-
curia scatebat, repurgatam; nouis ti-
tulis, nouisque doctrinis auctam; atque
typis exornatam solito politioribus.
Polliciti quidem sumus in praefatione
nostrorum *Elementorum iuris ecclesia-*
stici, hasce secundas curas quatuor
voluminibus complexuros, sed festi-
natio, qua eas recudere necesse fuit,
fidem liberare non permisit. Licet
enim

enim in vsum nostri privati Auditorii hocce opus conscripserimus, ad publicum tamen commodum citra expectationem nostram inde conversum est; quum nullus sit hucusque iuris studiosus, qui aliunde Neapolitanarum legum, quam ex hisce Institutionibus, elementariam scientiam sibi comparare desiderauerit. Omnia hinc editionis primae exempla eo breui temporis curriculo distracta fuere, vt in hoc aestiuo scholastico semestre defecerint vobismetipsis, quorum comodo primum erant destinata. Vt autem maiori, quod imminabat, malo obuiam iremus, ne deessent nempe etiam in proximo scholastico anno, velas contrahere, atque ab incepto maiori opere desistere necessitas suaserit; & quae amplius in ipso dicenda erant, in Pandectas referre. Quae vero nobis aliisque forsan necessario ad huiusce operis absolutiorem addenda videbantur, adiungere non praetermisimus. Qua de re vbi de Magistratuum nostrorum origine atque potestate in Prolegomenis edisse.

feritur, duo noua capita adnexuimus, alterum scilicet de *Reverenda Curia Capellani Maioris*, alterum de *Regia Dohana Menae-pecudum Apuliae*. Quando M. C. Vicariae iure delegato in cognitione criminum ius dicat; & quando ad modum belli tum ipsa, cum Regiae Audientiae Prouinciales procedant, adnotauimus. De nouo iure nuptiarum filiorum familias sub titulo de *Patria potestate*, & de antiqua Bulgari consuetudine sub alio de *Iure feminarum* sermonem instituimus. Sub titulo etiam de *censu consignatiuo* regulam descripsimus ab AEmilio Macro traditam in *l. 68 D. ad L. Falcid.* quae nobis satis concinna visa est ad dirigendas pensiones census vitalitii secundum ius nouum regali rescripto constitutum. Multa alia quoque sparsim propriis in locis ad vestram vtilitatem adposuimus, quae in prima editione silentio erant praetermissa, quaeque si heic recensere velimus, molestam facerent narrationem. Iuris loca, & Doctorum sententiae sine villo falsi crimine nunc de-

designantur. Summaria etiam ad margines sunt adcommodata, ut peculiarium doctrinarum facilis vobis sit inuentio. Quid amplius? Vno verbo: Nulla praetermissa est diligentia, ut opus hocce nostrum, ius Neapolitanum addiscere cupientibus, vndique sit commodum atque proficuum. Illud autem nunc a vobis expectamus, ut maiori cura, qua iuri Romano operam nauastis, hisce Institutionibus, ius nostrum super omnia ICTo Neapolitano necessarium exhibentibus, affixi incumbatis. Nihil sane vobis proderit Romanam callere Iurisprudentiam, si quae in patria imperant leges, ignorabitis. ICTus namque eo potissimum iure imbutus esse debet, quo priuati in Ciuitate vtuntur (a), ne dignus efficiatur ea reprehensione, qua vsus est Scaeuola in Seruium Sulpicium: (b) *Turpe est ius, in quo versamur, ignorare*. Legibus Romanis obtemperamus quidem, atque publicas priuatasque iis defini-

(a) Cicero *Lib. I de Orat. c. 48.*

(b) *L. 2. §. 43. D. de O. I.*

mus controuersias, sed tunc demum quum patriae deficient Constitutiones. Non immerito igitur Regina nostra Ioanna I. cauit (c), nemini ius dicendi potestatem in hoc Regno tribuendam, nisi de quinquennali iuris Neapolitani studio publicum dederit testimonium. Vix autem quempiam latere credimus quanta ius nostrum difficultate laborat, a qua iam Romanum maiori ex parte se subduxit. Certus enim rerum ordo, qui datus est Romanis legibus in Codice, Pandectis, Institutionibus, atque Nouellarum collationibus, & clarissimorum Virorum, super iis adposita commentaria eius scientiae adipiscendae non difficilem sternunt viam. Nostrae vero Constitutiones, Capitula, Ritus, & Pragmaticarum ampla volumina sine vlllo ordine in incertum vagantur; quibus si addatur immensus rescriptorum numerus, & dissidentes inter se supremorum Tribunalium de eadem re sententiae, atque Pragmaticorum nostrorum commentaria, barbariem

(c) Cap. *Vt status reipublicae.*

undique redolentia , fere impossibile
esse verum Ictum Neapolitanum ha-
bere quis inficiabitur? In tanta ergo
legum nostrarum multitudine atque
difficultate subsidiariam manum vo-
bis praebere cupientes , pro nostra
virili parte conati sumus ius Neapo-
litanum hisce Institutionibus facili
methodo vestrum in vsum ordinare.
Et illud nunc pollicemur , nos , uti
hisce Elementis ex ordine perlucide-
que scribendis nulli percepimus labo-
ri , ita eadem vobis praelegentes
omnem collaturos artem , totamque
nostram industriam , atque consue-
tam dicendi adhibitueros facilitatem ,
ne vlla huius vel minima iuris pars
vobis sit incognita , erronea , aut ob-
scura . Valete .

INSTITVTIONVM

IVRIS REGNI NEAPOLITANI

PROLEGOMENA:

DE ORIGINE IVRIS , ET MAGISTRATVVM .

C A P V T I.

De origine iuris Neapolitani .

§. I

Rduum omnino & perdifficile
nimis omnibus sane scriptori-
bus semper visum est prima
ab origine antiquorum popu-
lorum mores & instituta re-
petere. Quemadmodum phy-
sicae res a simplicibus , ita & politicae a ru-
dibus profiscuntur initiis . Quae vero vel
simplicitate gaudent , vel asperitate laborant ,
aut parui penduntur , aut contemnuntur pla-
ne . Et sicut in physicis continuata rerum suc-
cessio , quae de statu ad statum substantias
transfert , in causa est ; ut quae primae fuerint sub-
stantiae partes , vnde post innumeras vicissitu-
dines postrema tandem coaluit , amplius non
dignoscatur ; ita & in politicis crebrae gen-
tium , dominationum , vtrarumque , legum ,
statutorum , ac morum mutationes id effi-
ciunt , ut qui primi homines in aliquam so-

Cur difficile
sit antiquo-
rum populo-
rum origines
describere.

A

cie-

cietatem coierint, quibus dominationibus se submiserint, quibusque legibus, statutis moribusque vitam duxerint, penitus ignoretur. Hinc fit, ut politicarum fere omnium, (sit physicarum apud alios indaginis cura) quae ab antiquitate processerunt, utpote parui ut plurimum habita & contempta principia ignorentur.

Legum Neapolitanarum historia ab alto repeti non potest.

§. II. Mirandum igitur non est, si legum Neapolitanarum historiam conditurus a remotis hinc temporibus eas non repetam. Regiones enim, quae modo hoc Regnum componunt usque ad annum 1140. non unius imperium pertulerunt, & pro diuersa temporum ratione variis vicissitudinibus fuerunt obnoxiae. Olim sane tot erant in his plagis liberae Respublicae, quot ciuitates, quae sibi ipsae leges, & iura constituebant, quum altera in alteram non exerceret imperium. Sub Romanis harum ciuitatum fors varia. Gothorum furorem, atque dominationem Regum Italiae quum essent expertae, sub unius Regis Rogerii ditione fere omnes coaluere.

Exordium a tempore Reipublicae Romanae.

§. III. Quae fuerint harum ciuitatum leges, dum quaelibet earum liberae Reipublicae formam sustinebat, si quis narrare velit, fabulas saepe saepius recensere deberet. Pernotum equidem est, historicum tempus in Italia initium ducere ab urbe Roma condita, si non demum ab eadem a Gallis capta, sicuti volunt Liuius VI. 1. & Plutarchus in Numa. Quae vero id tempus praecesserunt, ut plurimum

num fabulis sunt immixta. Iac. Perizonius animadu. histor. cap. VI. A secundo igitur statum exordiri oportet; etenim, scriptoribus historiae Romanae opitulantibus, regionum nostrarum eius aevi politiam cognitam habere difficile non erit. Ut autem & ordine, & breuitate nostrarum legum historica narratio procedat, duas in periodos eam tribuere necesse habemus; quarum altera exordietur a tempore Reipublicae Romanae, & ad Regem Rogerium usque se protendet; altera originem legum exhibebit eorum, qui a Rogerio ad hanc nostram aetatem huius Regni tenere maiestatem.

Partitio huius historiae in duas periodos.

PERIODVS I.

De statu iuris Neapolitani a Republica Romana usque ad Regem Rogerium.

§. IV. **R**omana gens dominationis suae fines proferendi cupidissima, postquam omnes populos, quibus circumdabatur, suo submisit imperio, has regiones, quae modo Neapolitanum Regnum constituunt, suis armis inuasit. Nonnullos debiles subegit populos, atque in eorum territoriis posuit colonias: iis vero, qui, potentes, dominationi gloriaeque suae ponebant modum, aut foederis, aut municipii ius tribuit. Perpetua tamen earundem ciuitatum non fuit conditio; etenim nonnullae, quae municipii vel foederatarum

Quatuor diuersi nostrarum ciuitatum status.

rum iure gaudebant, quum promissam Romanis fidem mutassent, in praefecturas fuerunt redactae, atque ab hac conditione, aeque ac ab illa municipii, vel foederis, ad colonias transitum fecere; Conf. Sigonius *de antiq. iur. Ital. II. 10 & seq.* Quatuor igitur diuersi ciuitatum status; nempe I.) CIVITATES FOEDERATAE, II.) MUNICIPIA, III.) COLONIAE, & IV.) PRAEFECTURAE (*).

(*) CIVITATES FOEDERATAE liberae omnino erant, nisi quod quaedam ex foedere debebant Romanis. Ideo Proculus in l. 7. D. de capt. & postl. seiungit liberos populos a foederatis, non quia hi liberi non essent, sed quia, ut idem Iurisconsultus ait, liberarum adpellatio latius patet, quatenus non tantum foederatas, sed etiam non foederatas complectitur. Quae fuerint MUNICIPIA sic exprimit Gell. lib. XVI. cap. 13. Municipis ergo sunt ciues Romani, ex municipiis legibus suis & suo iure utentes: muneris tantum cum populo Romano honorarii participes, a quo munere capeffendo adpellati videntur, nullis aliis necessitatibus, neque ulla Populi Romani lege adstricti. Horum aliis ius ferendi suffragii in comitiis Romanis datum erat; hinc adpellabantur *municipes cum suffragio*, aliis negatum, & *municipes sine suffragio* dicebantur. Primi *municipes sine suffragio* fuerunt Caerites: quamobrem tabulae Caeritae adpellabantur, in quas Censores referri iubebant, quos notae causa suffragiis priuabant, Gell. *ibid.* Erat & aliud genus municipii, ea nempe ciuitas, quae in ciuitatem Romanam veniens, certae Tribui adscripta erat; quemadmodum Pisani Tribui Galeriae adscripti fuere, Cl. Noris in *Cenotaph. Pisan. diff. l. II.* COLONIAE erant parvae imagines, & simulacra Populi Romani, & ut ait *ibid.* Gellius, *ciuitates ex ciuitate Romana*

na quodammodo propagatae. Qua de re non propriis, sed Romanis legibus vivebant. Pessima autem erat PRAEFECTVRARVM conditio; in iis enim quotannis Praefecti a Republica Romana mittebantur iuris dicundi causa, a quorum edictis ius Praefecturarum proficiscatur.

§. V. Neapolim fuisse ciuitatem foederatam, & hinc propriis legibus usam, testatur Liuius XXXV. 14. *Qui enim, ait, magis Smyrnaei, Lampsacenique Graeci sunt, quam Neapolitani, & Rhegini, & Tarentini, a quibus stipendium, a quibus naues ex foedere exigitis?* Eius autem origo quamuis fabulis obuoluta, attamen ex antiquis numismatibus, ipsiusque regiminis politia dici quidem potest esse Graeca: quum in iis numis impressa conspiciantur cithara, palma, tripusque, quae Graecorum erant insignia, Horat. lib. IV. Od. 8.

Donarem tripodas, praemia fortium
Graiorum

Insuper ex eo quod in quibusdam aliis impressus erat minotaurus, quo in suis utebantur Graeci Cumani, & quo eorum templi fores erant insignitae, deduci etiam potest, ciuitatem hanc Cumanorum fuisse Coloniam. Virgilius loquens de Cumano templo lib. VI. w. 25 ait:

. . . mixtumque genus, prolesque biformis
Minotaurus inest

Atheniensium instar gubernabatur, eisque similes habebat magistratus: nam Consules, Populique Tribuni adpellabantur Archontes, & Eiusque Graeci magistratus, & fratres.

Demarchi : Populus in curias diuidebatur, quae Graeco nomine *Fratriae* dicebantur . Varro *lib. IV. de L. L. Fratria est graecum vocabulum partis hominum, ut Neapoli etiam nunc* * . Quem regiminis modum usque ad Hadrianum stetit, testis est Spartianus *in vit. Hadr.* Hic enim Imperator, ut ciuitatem hanc honore adficeret, eiusdem Demarchus nominari voluit. Etsi anno ab Vrbe condita 663 per legem Iuliam Neapolitani iura ciuitatis Romanae adepti essent, & sub Domitiano in coloniam fuissent redacti; Cl. Mazzoch. *in Diar. de Colon. Neap.*

(*) Vnaquaeque *Fratria* commune habebat aedificium, ubi erant porticus & cubicula, ac praesertim templum dicatum peculiari deo *Fratriae* patrono, & ex quo ut plurimum altera *Fratria* denominabatur, ut ab altera secerneretur. Hinc *Fratria Eumelidorum* a Deo Eumelo, *Hebopiontorum* ab Hebone, *Castorum* a Castore, & similes. Ab hisce aedificiis origo sedilium, quae olim *tocchi*, vel *tocci* dicebantur a graeco *ἑδωκος* quod latino *sedile* correspondet. Etenim tunc temporis primarii cuiusque *Fratriae* in comuni aedificio conueniebant, ut de rebus publicis tum sacris, tum profanis agerent, Tutinus *dell' origine de' seggi cap. 7.*

Latini mores inde introducti.

§. VI. Frequens tamen cum Romanis consuetudo, praesertim quum Romani optimates, ut huius regionis amoenitate fruerentur, Principibusque adblandirentur, maximam anni partem heic morabantur, Latinos mores apud Neapolitanos inuexit. Adeout Philostr. Lemnius saeculi III. scriptor *in imagin. proem.* testat.

statum, circa initium eius saeculi Neapolitanos lingua, atque institutis Romanos fuisse. Credendum tamen non est, exoleuisse Graecum sermonem & mores; nam tunc temporis erant adhuc Neapoli linguae Graecae exercitationes, Graecanica studia, & cultus Ecclesiae tam Latinae quam Graecae.

§. VII. Multum autem libertatis amiserunt tum Neapolis, tum aliae ciuitates liberae ob Prouinciarum diuisionem ab Hadriano factam. Nam quum primum Italia in undecim esset diuisa regiones, Plin. *lib. VI. cap. 3.* ipse Imperator noua partitione in septemdecim distribuit prouincias. Qua de causa regiones, quae nunc Neapolitanum Regnum efficiunt, quatuor efformarunt prouincias; quarum I. erat Campania; II. Apulia & Calabria; III. Lucania & Brutii; & IV. Samnium. Cum hac autem diuisione altera inuenta fuit regiminis forma; etenim nouae prouinciae nouis subditae fuerunt magistratibus; Campania nimirum a Consulare; Apulia, Calabria, Lucania, & Brutii a Correctoribus; Samnium tandem a Praefide regebatur; qui tum edictis suis, tum constitutionibus, quae ipsis ab Imperatoribus mittebantur, sensim ius Romanum inuexere.

Diuisio Prouinciarum sub Hadriano.

§. VIII. Sub Constantino Magno, qui Praefecturam Praetorio, ne ob nimiam potentiam ad imperium conuolaret, quatuor dedit Praefectos, quorum alium Italiae, alium Galliae, alium Illyrico, alium Orienti praeposuit; nota-

Gothorum dominatio.

strarum Prouinciarum Consulares, Correctores, & Praefides vni Praefecto Praetorio Italiae paruerunt. Quae politia vsque ad Romulum, siue Momilium Augustulum perdurauit. Hoc enim interfecto ab Odoacre Wisigothorum Rege anno 476 cum eius morte etiam imperium Occidentale terminum accepit, atque inauditae vastationi ac excidio cum Vrbe Roma (*) tota Italia, nouaeque dominationi submissa fuit; eamque passa vsque ad annum 493. Tunc sane Theodoricus Ostrogothorum (**) Rex sapientissimus, impetrata venia ab Imp. Zenone, apud quem Romano modo CPoi educatus fuerat, Italiam petiit, & expulsis Wisigothis, eam pristinae tranquillitati restituit. Antiquam retinuit Theodoricus Prouinciarum diuisionem: nec nouas dedit leges praeter vnum edictum, centum quadraginta quatuor capita complectens, a quibus si excipias pauca, quae Gothicum sapiunt rigorem, reliqua a Romanis legibus fuerunt excerpta, vt in eiusdem edicti calce ipse Rex fatetur. Immo statuit, controuersias inter Romanos & Gothos non alio iure, quam Romano, a magistratibus definiendas esse, *Cass. lib. II. ep. 1.*

Leges sub
Gothis.

(*) Primam Gothorum inuasionem sustulit Roma sub eorum Rege Alarico, imperante Arcadio in Oriente, & Honorio in Occidente, de qua August. l. 1. de *Cin. Dei cap. 1.* scripsit: *Testatur hoc Martyrium loca, & Basilicae Apostolorum, quae in illa vastatione Urbis ad se confugientes suis, alienosque receperunt, hucusque cruentus saenebat inimicus; ibi accipiebat limitem trucidantis furor.*

(*)

(**) Gothi dicti a verbo Germanico *Goten*, aut *Guten* quod *bonum* significat, idque nomen ob hospitalitatem, quam exercebant, adepti sunt, *Grot. prol. hist. Goth. pag. 13.* Horum autem alii Ostrogothi, alii Wistigothi, siue, vt vulgo, Wisigothi adpellati fuere a situ regionum, quas coluerunt: illi enim Orientales, hi Occidentales Scandinaviae peninsulae plagas tenuere.

§. IX. Quemadmodum leges Romanas non immutauit Theodoricus, ita Romanos magistratus permanere voluit. Instituit solum peculiare iudices, qui *comites* adpellati fuere, vt in singulis ciuitatibus, oppidisque nostrarum prouinciarum ius dicerent, ne opus esset prouincialibus pro vnaquaque etiam minima causa praefides, consulares, vel correctores maximo cum incommodo adire.

Comites novi Magistratus Gothorum.

§. X. Mortalitati cedente Theodorico, postquam has nostras prouincias cum reliquis Italiae triginta octo annis tenuerat, alii Gothorum Reges, qui in his dominati sunt regionibus, leges Romanas seruare fecerunt, praesertim quae in Codice Theodosiano continebantur, & Nouellas Valentiniani, ceterorumque Imperatorum subsequantium (*). Iacob. Gothofredus in *proleg. Cod. Theod. c. 3.*

Sub Gothis seruantur leges Theodosianae.

(*) Nedum Ostrogothis in Italia, sed Wisigothis quoque in Gallia ius Romanum cordi fuit. Qua de re iussu Regis Alarici Iunioris anno 506. Anianus Gothus ex Codicibus Theodosiano, Gregoriano, Hermogeniano, regulis Vlpiani, Cuius institutionibus, & Pauli sententiis breuem Codicem concinnauit, qui dictus est *Anianus breuiarium*, vocatus est quoque a sequioris aevi scriptoribus *Corpus Theodosianum*, & *Lex Romana*.

§. XI.

Iustinianus §. XI. At Iustinianus, legum compilatione recuperat Italiam. anno 533 perfecta, deuictis Vandalis in Africa, & capta Carthagine, ad recuperandam Italiam animum conuertit. Qua de re anno 535 ad hoc opus explendum famosum Ducem Belisarium misit, qui recuperationem expleuisset, nisi reuocatus fuisset Constantinopolim ob suspicionem imperii, quod in Italia usurpari uelle dicebatur. Procopius *de bell. Goth. lib. 2. cap. 30.* Opus tamen ad finem perduxit Narfes anno 553 qui occiso Gothorum ultimo Rege Theia, Italiam, quam Gothi a Theodorico iusto titulo adquisitam, quatuor & sexaginta annos possederant, Orientali Imperio adidit.

Leges Iustinianae. §. XII. Cum hac noua dominatione novae leges, nouique magistratus inducti. Constat sane, Iustinianum promulgasse suam compilationem in Italia, eamque obseruari mandasse. Conf. *Const. Iustiniani, Iustini & Tiberii apud Dionys. Gothofredum §. 11.* At quum Iustiniano Iustinus II. successerit anno 566 hic CPolim reuocato Narfete nouam regiminis formam Italiae dedit per Longinum, quem summa huc cum potestate misit. Sustulit etenim Longinus e prouinciis Consulares, Praesides, & Correctores, ab Vrbe Senatum & Consules, ex Italia Praefectum Praetorio; in cuius locum suffecit Exarcham, qui Rauennae sederet, atque penes eum totius Italiae summa rerum esset, & in vnaquaque spectabili ciuitate inferiores iudices constituit, duces (*) dictos, Exarchae subiectos

Sub Iustino
noua politia.

stos, a quibus hinc ad Exarcham prouinciales adpellare poterant.

(*) Ex hoc origo Ducatus Romani, Neapolitani, Amalphitani, Surrentini, aliarumque ciuitatum, qui etiam sub Longobardis superstites fuerunt.

§. XIII. Non diu tamen stetit haec noua Longobardi regiminis forma: nam quum Longobardi sub in Italia.

eorum Rege Alboino anno 568 a Pannonia (*) in Italiam descendissent, eiusque partem transpadanam occupassent, primum Urbem Papiensem Regni sedem constituerunt; postea paullatim Regni fines proferentes, Samnii positi sunt anno 589 eiusque metropolim Beneuentum fecerunt; vnde ortum habuit Ducatus Beneuentanus. Qui sensim suos fines proferens, non modo Samnium, sed Apuliam, Calabriam, & Brutios sub imperium accepit.

(*) Gothorum, & Longobardorum eadem fuit origo; vtrorumque enim patria fuit Scandinaviae peninsula; quae hanc ob rem dicta fuit vagina gentium. Aliquibus Scriptoribus videntur dicti Longobardi a longitudine barbarum, quas nutriebant, quibusque nimis gloriabantur: etenim eorum idioma *lang* denotat longum, & *baert* barbam. Aliis tamen placet, dictos esse Longobardos ex longitudine hastarum, quibus utebantur: dicti fuerunt etiam Gepidi, & Winili.

§. XIV. Omnes ciuitates, & oppida a Ducibus Beneuentanis occupata, in tot Ducatus inferiores, & Comitatus distributa fuerunt, sed diuerso iure, quam a Graecis. Ducatus enim Graecorum annales erant, & iurisdicundi causa instituti; Longobardi vero in feuda Ducatus concedebant: vnde feudorum origo in hoc Regno

Nouos magistratus constituant.

gno nonnisi a Longobardis est repetenda. Quilibet Ducatus in plures Comitatus, utpote inferiores, discindebatur. Illi ad vitam; hi vero ad tempus concedebantur: nam non feudi, sed muneris vel dignitatis titulo tribui solebant. Adquirebant vero feudi titulo, si in munere exercendo Comites bene se gessissent. Hinc quum in vetustis chartis legitur *Comes*, & *Dominus*, ea verba denotant, aliquem primum obtinuisse Comitatum muneris, inde feudi titulo, & ita utile illius territorii dominium adquisuisse. Erant quoque alii inferiores iudices, qui Gastaldi dicebantur, ut in oppidis sibi designatis consilio adfessorum ius dicerent. Comitatus nomen muneris erat, & dignitatis: Gastaldi vero solius muneris. Erant tandem extraordinarii iudices, qui *Missi regii* dicti fuere, atque aliter *Missi discurrentes*, *Missi dominici*, *regii Legati*. Prouincias huiusmodi iudices discurrebant, ut iniurias a Ducibus minoribus, Comitibus, vel Marchionibus subditis forsan inlatas vindicarent. Conf. Muratorius *diff. XI.*

Et Theodosianas leges in usum revoceant.

§. XV. Iustinianae leges exoleuerunt sub Longobardis, in usum reuocatis Theodosianis. Ipsi Longobardi plures tulerunt leges, quibus se adcommoabant, qui eo iure regi volebant, quique idcirco Longobardi adpellabantur: qui vero legibus Romanis parebant, Romani dicti fuere. Hinc iudices in controuersiis definiendis ius dicere debebant secundum leges, quibus litigantium quisque utebatur,

Lib.

Lib. II. leg. Long. tit. 57. Qua de re in instrumentis conscribendis, Notarii primo loco adnotabant, quo iure regebantur contrahentes. Qui mos nunc etiam custoditur in aliquibus Regni locis, ubi ex consuetudine ius viget Longobardum.

§. XVI. Quae tanquam scita maiorum, & consuetudines a Longobardis spatio septuaginta annorum seruatae fuerunt leges, in scripturam redegit Rotharis VII. Italiae Rex, eisque a Longobardis parandum edixit in comitiis magnatum, & baronum, habitis Papiæ anno 644 Warnefr. lib. IV. cap. 15. (*) Austum est corpus harum legum, a Rothari confectum, legibus aliorum Regum, qui Italiam tenuere, iisque additae leges Caroli M. Quae omnes in vno extant volumine, plures in libros distinctae, licet ordine confusae. De Auctore huius codicis, ob temporum, quibus conflatus est, obscuritatem non liquet (**).

Scribuntur leges Longobardae.

(*) Principio his legibus tantum Longobardi parebant; procedente vero tempore, usu receptae fuerunt ab omnibus nostris, si plebeios, & ecclesiasticos excipias, qui a iure Romano nunquam diuerterunt. Northmanni etiam, quamuis leges sanxerint, Longobardas tamen in foro seruari voluerunt, excluso penitus iure Romano. Quod obtinuit quoque sub Regibus Andegauensibus. Verum, instaurato studio iuris Iustinianei, saeculo XII. coepit hoc ius de nouo proferri in foro, in quo, magis in dies praevalentibus Romanis legibus, ius Longobardorum exolescere coepit: ita ut Lucas de Penna iudex M. C. anno 1260 vocans ius Longobardorum barbarum, & asininum, iure Romano omnino utendum esse existimauit. Et Matthaeus de Affi-

fi-

fiētis, qui vixit saeculo XV. in *Const. Puritatē* testatur sua tempestate in M.C. leges Longobardas nunquam Romanis praeponderasse. Hinc ex eo tempore iure utimur Romano, quum deficient peculiare huius Regni leges, quas in sequenti periodo indicabimus.

(**) In tabulario Monasterii Trinitatis Cauensis adest codex membranaceus antiquissimus, litteris Longobardis exaratus, in quo continentur non solum Edictum Rotharis, eiusque leges numero 386 & leges aliorum Principum Longobardorum, sed etiam Regum Francorum, & Germanorum, qui in Italia sunt dominati.

Carolus M. Italiam recuperat.

§. XVII. Extincto Longobardorum Regno post spatium duorum saeculorum per victoriam Caroli M. contra Desiderium ultimum eorum Regem anno 774 quamvis defecerit penes eos regia potestas, perstiterunt tamen Ducatus, & leges. Nam Carolus M. contentus maiestatis iure, obstrictis hinc sibi Ducibus sacramento fidelitatis, antiquam vigere fecit regiminis formam: immo adsumto titulo Regis Italiae, & Longobardorum, nonnullas suas leges Longobardis adiunxit. Imminuta tamen inde fuit potestas Ducatus Beneuentani, tum ob diuisionem eiusdem in tres Principatus, Salernitanum, Capuanum, & Beneuentanum; tum quia Graeci Imperatores recuperarunt partem maritimam Apuliae, Calabriae, & Bruttiorum; & tandem ob Saracenorum incursionem, qui nonnulla huius Regni loca occuparunt. Verum nedum sub Longobarda dominatione, sed etiam sub Graeca, & Saracena leges Longobardae triumpharunt.

PE-

PERIODVS II.

De statu iuris Neapolitani a Rogerio ad haec usque tempora.

§. XVIII. **S**ub triplici diuerso dominatu periodo hoc Neapolitanum Regnum componunt, usque ad saeculum XII. Eo enim ineunte, Northmanni (*) sub eorum Duce Rogerio, expulsis Graecis, Longobardis, & Saracenis, eas in Regni formam redegerunt. Rogerius autem, adeptus Regni possessionem, baronum & ecclesiasticorum in ciuitate Ariani celebravit comitia; ubi quamplurimas promulgauit leges; quarum XLIV. in volumine nostrarum constitutionum sunt repositae.

Rogerius Northmannus utramque Siciliam occupat.

(*) Northmanni, gens barbara Borealis, ita adpellati, quia eorum lingua *Boreas* vocatur *North*, *homo* vero *Man*, Will. Gemm. lib. XI. *hist. North. cap. 2.* quum circa annum 882 Galliam vastarent, a Regibus Francorum primum obtinuerunt Frisiam, dein & Neustriam; quam a proprio nomine Northmanniam dixere. Vbi quum diu confedissent, saeculi XI. initio Italiam peregrinationis causa ad loca sacra petiere; & quum Hierosolymam visissent, inde cedentes, primum Salernum appulerunt numero 40 vel 100 ut aliis placet: ibique quum suae bellicae virtutis signa pro Guaimaro III aduersus Saracenos dedissent, muneribus onusti, Northmanniam sunt reuersi. Noluerunt enim apud Guaimarum militia merere, ut illi in votis erat, sed miserunt ei Osmundum vna cum coniunctis, tunc in Anglia profugum, quibus alii multi viri

no-

Sed observantur leges Longobardae.

nobiles sociati sunt. Extruere coepit Auersam Rainulphus Osimundi frater anno 1029 in amplo territorio Neapolim inter & Capuam, quod ex gratitudine ei concesserat Sergius Dux Neapolis ob hanc Ciuitatem ope Northmannorum e potestate Pandulphi IV. Capuae Ducis recuperatam. Aversae Comitatum intercessore Guaimaro ab Imperatore Conrado obtinuit Rainulphus. In dies inde crescente Northmannorum numero, Apuliam, quae a Graecis tenebatur, occuparunt, eiusque instituerunt Comitatum. Calabriae quoque quum postea potiti essent, posthabito Comitis titulo, Apuliae & Calabriae Duces adpellari voluerunt. Nec difficile eis fuit Siciliam subigere; cuius Comites, inde Reges sunt adpellati. Tandem expulsis a Beneuento, Salerno, & Capua Principibus Longobardis, cum Ducatu Neapolitano ceterisque integras has prouincias suae ditioni submiserunt. Atque ita vnius saeculi spatio sub imperio vnius, nempe Rogerii I. Siciliae Regis anno 1140 omnes hae regiones coaluere, qui voluit nuncupari Rex Siciliae, Ducatus Apuliae, & Principatus Capuae.

Et nouam
introducitur
politiam.

§. XIX. Nouam idem Rogerius in Regno inuexit politiam: exemplo enim Francorum septem instituit officia, idest septem supremos magistratus, quibus publicorum, priuatorumque negotiorum cura demandata fuit. Nimirum I. creauit M. Comitem stabuli, qui ensis Regis custodiam habebat, & castra ducebat. Hic quidem purpura indutus ad dexteram Principis nudum ensen manu protendens in comitiis sedebat. II. M. Admiratum, penes quem summa erat rerum maritimarum. III. M. Iustitiarium, qui summa potestate & iurisdictione pollens, in omnibus civilibus, criminalibus

bus, & feudalibus causis ius dicebat; purpura quoque indutus, in comitiis ad sinistram Principis sedebat, tenens vexillum in signum auctoritatis. IV. M. Cancellarium, qui litteras Regis signabat: priuilegia, & leges conscribebat; curam habebat regesti, siue regii scriptorii: iudicabat de praeeminentiis officialium: & antequam a Carolo I. Andegauensi Capellanus Maior institueretur, regis clericis quoque praeerat. V. M. Camararium, qui Regi serviebat in cubiculo: amictum regium, & familiarium, regiosque thesauros curabat. VI. M. Protonotarium, qui supplices Regem petentes audiebat, Regique referebat, & quidquid placebat Principi, in scriptis, validaque forma reducebat. VII. M. Sinescallum, siue M. Siciliae Magistrum, penes quem regii hospitii, siue domus priuatae Principis cura erat: Regis equis segetes & phaleras parabat: intendebat venationibus: & regis familiaribus ius dicebat. Ex his septem officialibus supremis, quibus minores; in Prouinciis missi, suberant, omnia gerebantur negotia tam publica, quam priuata pacis bellicae tempore. Hodie autem haec septem Regni officia honoris tituli sunt; iurisdictione enim ab aliis exercetur.

§. XX. Mortuo Rogerio anno 1154 Guilielmus I. eius filius cognomento *Malus*, Regni iam socius, patri successit. Tulit hic vnam supra viginti constitutiones, quae sub diuersis titulis collocatae, de officialium iurisdictione agunt, poenisque pecuniariis vt plurimum sunt

Septem supremis officiis & legibus.

Guilielmi I. Constitutiones XXI.

defensae, quae Guilielmi auaritiam demonstrant. Idem M. Curiam in Sicilia instituit, de qua infra erit dicendi locus.

Guilielmi II. Constitutio-
nes III. §. XXI. Guilielmus II. Guilielmo I. patri successit anno 1166 qui ob summam humanitatem ac beneuolentiam in subditos cognomen *Boni* promeruit. Tres solum leges tulit; quarum prima reposita est sub titulo constit. *de usurar. pun.* altera sub titulo *ubi clericus in malef. conu. deb.* sub titulo *de adult. coercend.* qua adulteriorum cognitio episcopis demandata fuit, reseruata iudici laico sola cognitione vis forsan inlatae; sed haec postrema obsoleuit. Vxorem duxit Ioannam Henrici II. Britanniae Regis filiam, a qua quum liberos per nouennium non suscepisset, ut Regni successioni consuleret, Constantiam amitam suam nuptui dedit Henrico Friderici I. Imperatoris filio. Decessit tandem Panormi anno 1189 annum agens XXXVI. Et Regnum a Henricum Northmannis ad Sueuos iure successionis delatum est.

Siculi extol-
lunt ad Thro-
num Tancre-
dum. §. XXII. Siculi autem improbantes Henrici dominationem, ad Regni thronum extulerunt Tancredum Comitem Lyciensem, filium Rogerii Ducis Apuliae, & Rogerii I. Regis Siciliae nepotem, natum tamen ex illegitimo coitu habito cum filia Roberti Comitis Lycii, cum qua non solum Tancredum, sed & Guilielmum procreauit. Tenuit Regnum Tancredus per quinquennium continuo bello exag-
ratus; eique successit Guilielmus III. eius fi-
lius,

lius, cuius Regnum breuissimum fuit. Nam properante Henrico, ab Appulis, Calabris, Campanis, & Siculis relictus, & fraude captus, in carcere obiit.

§. XXIII. Post Constantiae mortem Fridericus II. Imperator eius filius, ex ipso Henrico susceptus, in Regnum successit anno 1198. Cui ob minorem aetatem ipsa mater testamento dedit balium R. P. Innocentium III. Ad legitimam inde quum peruenit aetatem, Regni administrationem suscepit, & quamplurimas promulgauit constitutiones, quae collectae fuerunt cum nonnullis selectis Rogerii, Guilielmi I. & II. a Petro de Vineis Iudice M. Curiae, & inter Iurisconsultos illius aetatis facile principe. In tres libros, nulla tamen seruata ordinis ratione, eas partitus est, reiectis ab illo codice constitutionibus latis a Tancredo, & a Guilielmo III. tamquam legibus illegitimorum Principum. Confirmauit eam collectionem Imperator, & promulgauit in Comitibus Melphiensibus anno 1231 *Const. post. lib. III.* Expleta hac collectione nouas Fridericus edidit constitutiones, quae primum a Thaddaeo de Suessa, a Roffredo Beneuentano, & ab Andrea de Yfernina in singulos titulos fuerunt reductae sub nomine nouarum constitutionum (*).

(*) Confundendae non sunt constitutiones huius Regni cum Augustalibus Romae, vel Germaniae ab ipso Friderico latis; nam hae pro Regno Neapolitano sancitae non fuerunt, sed pro Imperii Prouinciis; easque collegit Goldastus *Tom. I. p. 77*
268 & seqq. & *Tom. II. p. 51 & seqq.*

Henrico suc-
cedit Frideri-
cus II.

Constitutio-
num colle-
ctio.

Generales
Curiae insti-
tuuntur,

§. XXIV. Instituit Fridericus generales Curias bis in anno, Kal. scilicet Maii, & Novembris celebrandas, ubi subditorum querimoniae discuti possent. Pro utraque Calabria Consentiam; pro Apulia Capitanata & Basilicata Grauinam; pro utroque Principatu, Comitatu Molisii, & Terra laboris Salernum; Sulmonem tandem pro Aprutio destinavit.

Reformatur
vniuersitas
studiorum.

§. XXV. Reformavit generale studium scientiarum Neapoli, quam antiquam litterarum matrem, & studii domum ipse Imperator nominavit, multasque tulit constitutiones tam docentium, quam auditorum favore, quae tamen pene omnes exoleuerunt.

Prouincia-
rum divisio.

§. XXVI. Eidem Friderico vulgo tribuitur duodenaria Prouinciarum diuisio: quae tunc temporis Iustitieratuum nomine designabantur. Falsam tamen hanc vulgarem opinionem demonstravit Tasson. *de antefat. obs. i num. 14.* Nam numerus, & confines Iustitieratuum pro temporis modo varii fuerunt sub Friderico, Andegauensibus, & Aragonensibus.

Transfertur
Regnum ad
Andegauen-
ses.

§. XXVII. Moriens Fridericus anno 1250 heredem fecit filium suum Conradum. Eique substituit alterum filium Henricum, & huic, sine liberis deficienti, Manfredum Tarenti Principem, filium quoque, sed ex illegitimo coitu susceptum. Cui Baliaum Conradi testamento demandauit, quique & illum Conradini post Conradi mortem anno 1257 suscepit. Manfredi autem opera, qui Regnum aspirabat, praecurso Conradini, Germaniae tunc degentis,

tis, falso mortis rumore, ipse Manfredus Rex huius Regni sollemniter salutatus fuit. Sueuam in hoc Regno dominationem semper aegre tulerunt R. Pontifices; hinc Innocentius IV. oblatam tenens occasionem, ad occupationem Regni inuitauit Carolum Ducem Andegauensem, fratrem S. Ludouici Galliae Regis. Qui votis Pontificis inhaerens, accepta inuestitura a successore Clemente IV. Italiam venit cum ingenti militum copia, &, deuicto Manfredo prope Beneuentum, Regnum a Sueuis, penes quos 69 annis steterat, delatum est ad Andegauenses.

§. XXVIII. Sub Carolo, aliisque Regibus eiusdem stirpis leges Longobardae, & constitutiones positae in codice Friderici suam tenuerunt potestatem. Ipse tamen quamplurimas tulit leges, quas more Francorum capitula nuncupauit (*). Quaedam autem horum capitulorum communia fuerunt Neapolitanis, & Siculis; quaedam vero Siculorum propria: quamvis Siculi, postquam a Carolo defecerunt, non aliis legibus paruerunt, quam Aragonensibus.

Capitula An-
degauensium

(*) Leges a Francis in publicis laetae comitiis capitula dicebantur. Voces enim capitula, & capitularia apud medii aevi scriptores denotabant canonum ecclesiasticorum, & legum regiarum codices, ita nuncupatos, quod per capitula siue sectiones diuidebantur; praesertim statuta regia, quae in publicis comitiis lata erant, Du Cange in gloss. v. capitula.

§. XXIX. Quo tempore Carolus II. Constitutio-
nes Principis
Salernitani,

lerni Princeps, Regnum iure vicario regebat, XLVI. tulit capitula, quae constitutiones Principis Salernitani adpellantur. Auxit capitulorum numerum, quum ob mortem patris sui Caroli I. in Regnum successit. Quae omnia collecta fuere a Bartholomaeo de Capua, Regni Protonotario, ac summo eius aetatis Iurisconsulto. A quo etiam conscripta fuerunt nonnulla Capitula Regis Roberti (*), qui post Carolum II. Regnum obtinuit (**). Inter haec autem celeberrima sunt illa, quae remedia,

Roberti seu *conseruatoria* dicuntur, quibus succurritur laicis, vel clericis, si a praelatis, aliisue clericis vim patiantur. Horum I. incipit *Ad regale fastigium*; II. *Charitatis effectus*; III. *Finis praecepti*; IV. *Omnis deprædatio*. Debentur etiam Roberto quatuor litterae *arbitrariae*, siue *arbitrales*, ita dictae, non solum, quia arbitrio Regis concedebantur, & reuocaban-

Litterae arbitrariae. tur; sed etiam quia Magistratuum potestas arbitraria erat in quibusdam negotiis. Hinc I. agit de arbitrio concessio magistratibus, ut ex officio procedere possint in quibusdam casibus; II. de compositione, & commutatione poenarum; III. de potestate magistratuum torquendi latrones, & piratas omni tempore, etiam die Paschatis; & IV. de arbitrio iudicum exasperandi poenas in quibusdam atrocioribus criminibus.

(*) Capitulis Regis Roberti subtexta fuerunt ab incerto auctore, ordine temporum perturbato, nonnulla alia capitula, a successoribus Regibus Andegauensibus lata; nimirum a Carolo Duce Calabriae,

briae, Roberti filio, tamquam patris Vicario, & a Regina Ioanna I. a qua usque ad Aragonios duo tantum extant Capitula, nempe illud celebre Ladislai: *Non sine prudentis*, quo prohibentur notarii vassalli instrumenta baronum conficere; & alterum Isabellae vxoris Renati, tamquam Regni vicaria, quod inter R. M. C. repositum est. (***) Mortuo Carolo II. controuersia de huius Regni successione orta est inter Robertum Calabriae Ducem, filium tertio genitum ipsius Caroli, qui tunc erat Auenione penes Pontificem Clementem V. & Carobertum Hungariae Regem, nepotem eiusdem Caroli II. ex filio primogenito Carolo Martello. Quaestio pro Roberto finita fuit a R. Pontifice anno 1309. Defensorem habuit Robertus in collegio Cardinalium Bartholomaeum de Capua; Caroberti partes neminem suscepisse dicit Baldus in l. 10 C. de oper. libert.

§. XXX. Nedum capitula debemus Andegauensibus, sed etiam consuetudines Neapolitanas, Ritus R. Camarae, & M. Curiae. Collectio consuetudinum Neapolitanarum. Mandato enim Caroli II. Philippus Minutulus Neapolitanus Antistes, cum aliis XII. prudentibus viris collegit incertas ac diffitas Neapolitanas consuetudines, atque in vnum volumen redactas, Carolo obtulit: qui primum emendandas tradidit Bartholomaeo de Capua; inde publicari iussit anno 1306 cavitque tantum, eas in posterum obseruari debere, reiectis aliis, extra illum codicem forsan vagantibus.

XXXI. Sunt nonnullae aliae huius Regni ciuitates, quae proprias habent consuetudines. Et Barienses quidem, qui diu sub Longobardorum dominatione fuerunt, suas habent consue-

fuetudines legibus Longobardis sat conformes: quae, collectae primum ab incerto auctore, Rogerio oblatae fuerunt, qui & laudauit, & seruauit illaefas, immo potius suo inclito favore firmanit, & eis perlectis, demum robur suae constitutionis indulgit, vt legitur in proemio earundem consuetudinum. Inde tempore Caroli I. Andegauensis in ordinem redactae ab Andrea Bariensi & Sparano, super eis ab ipso Carolo regia confirmatio petita fuit, sed obtentane fuerit, incertum. Aliis ciuitatibus placuit exemplum imitari Neapolitanorum, & Bariensium, inter quas eminent Auerfa, Capua, Caieta, Capacium, & Monopolis (*).

(*) Monopolitanae consuetudines collectae demum feruntur a Prospero Rendella Iuriconsulto eiusdem ciuitatis, qui typis tradidit tractatus de iure proximefeos, de pascuis, vendemiis &c. Sed consuetudines adhuc manuscriptae seruantur ab eius heredibus.

Ritus Regiae
Camarae.

§. XXXII. Ritus R. Camarae, & M. Curiae sunt vetusti mores ab his duobus tribunaliis obseruati in exercendis finiendisque iudiciis. Collectio rituum R. Camarae Andreae de Ysernia debetur, vt adparet ex codice manuscripto, qui in archiuo eiusdem R. Camarae etiam nunc seruatur, qui inscriptus est: *Ritus D. Andreae de Ysernia super vniuersis juribus dohanarum &c.* Hi ritus, priuata auctoritate collecti, coeperunt in foro laudari, & vim legis obtinent adhuc, paucis exceptis, qui temporis decursu reuocati fuerunt ab ipsius R. Camarae Arrestis, a Cl. Regente de Marinis col-

collectis, & in vnum volumen redactis.

§. XXXIII. Collecti autem fuerunt ritus ^{Ritus M. Curiae.} M. Curiae mandato Reginae Ioannae II. ab incerto auctore, publicatique fuerunt circa annum 1420. Et, abrogatis aliis ritibus; statuit ipsa Regina, vt qui in eo codice collecti erant, tam in M. Curia, quam in aliis Curiis inferioribus vim legis obtinerent.

§. XXXIV. Mortuo Roberto Andegauensi ^{Regnum Reginae Ioannae I.} anno 1343 in Regnum successit eius neptis ex filio Carolo praemortuo Ioanna I. cum viro suo Andrea Hungariae. Qui quum Auerfae interfectus fuerit XIV. Kal. Octobris anno 1345. Ioanna, quamuis ab Andrea filium Carobertum, Calabriae Ducem, suscepisset; tamen ad secundas nuptias conuolauit cum Aloysio fratre Roberti Principis Tarenti: vt defensorem haberet aduersus Ludouicum Hungariae Regem, qui, mortem Andreae fratris sui Reginae Ioannae tribuens, bello eam vindicare minabatur. Et secundo viduata anno 1362 quum XXXVI annum nondum excessisset, tertium elegit virum Iacobum Aragonensem, Matoricae infantem, anno 1364. Quo post biennium e viuis sublato, vt Regni successionem prospiceret, Margaritam, neptem suam ex sorore, nuptui dedit Carolo III. Duratii. Quamuis autem hoc matrimonio Regni successorem comparasset, tamen anno 1374 quartum duxit virum Ottonem Ducem Brunopolis, Imperii Principem, cui non Regis, sed tantum Principis Tarenti titulum concessit. Et paullo post Aloy-

Carolus
Duratii Re-
gnum obti-
net.

Eius filius
Ladislaus.

Ioanna II.
Alphonsum
Aragonen-
sem adoptat.

Transfertur
Regnum ad
Aragonenses.

Aloysium Andegauensem adoptauit. Carolus III. autem, obtenta Regni inuestitura ab Urbano VI. Sum. Pontifice, cum potenti militum copia prope portam Capuanam Ottonem deuicit, Regnoque potitus est. Quo non ultra quinquennium frui potuit, utpote Hungariae interfectus.

§. XXXV. Carolo III. Ladislaus eius filius annorum decem successit anno 1386. Regnumque viginti nouem annos tenuit inter continuos armorum rumores. Et quum orbus decessisset, ad Ioannam II. eius sororem Regnum iure successionis delatum est. Haec ob discordias cum Iacobo viro suo, Alphonsum V. Aragoniae Regem adoptauit anno 1420, inde, hac reuocata adoptione, eandem concessit Aloysio Andegauensi, nepoti eius Aloysii, qui a Ioanna I. adoptatus fuerat. Ei inde in Regno successit Renatus Aloysii frater anno 1436, qui sex per annos regnavit, duos nempe per Isabellam uxorem suam, tamquam Regni vicariam, dum ipse captus detinebatur apud Burgundiae Ducem; & quatuor per seipsum. Ad hanc successionem vocatus fuit Renatus ab ipsius Ioannae II. testamento: quod nonnulli supposititium autumant, confectum nempe post Ioannae mortem opera XX. Balthorum, quos Neapolitani ad Regni gubernium interregni tempore addixerunt. Sed quum Alphonfus potiora fecisset virtute militum iura suae adoptionis aduersus Renatum, anno 1442 Regnum ab Andegauensibus ad Aragonenses delatum est.

§. XXXVI.

§. XXXVI. Alphonfus autem nouam introduxit in Regno politiam; indictis enim publicis comitiis Beneuenti, quae tandem Neapolitanorum precibus in hac ciuitate fuerunt expedita, multas in iis promulgauit pragmaticas sanctiones, ad rectam huius Regni administrationem tendentes. Atque I. statuit, omnes ciuitates & oppida pro singulis familiis vulgo *focis* singulos ducatos singulis annis persolvere debere (*); ut mille armati homines, & decem triremes ad Regni defensionem praesto essent. Promisit quoque Rex singulis *focis* salis modium singulis annis tribuere, ceteraque tollere vectigalia; & baronibus adhaec solutionem remisit. II. Excipere querimonias pauperum & miserabilium personarum, singulis diebus Veneris pollicitus est. III. Ipsisque Aduocatum in M. C. Vicariae constituit. Praecepit IV. Locumtenentem M. Iustitiarum, siue Regentem continuo adstare in ipsa M. Curia. V. Sac. Consilium instituit. VI. Regiam Camaram Summariae, a S. C. Northmannis institutam, reformauit. Tandem quamplurimas contulit gratias feudatariis, Regni vniuersitatibus, & praesertim huic ciuitati Neapolis, quae a sequentibus Regibus Ferdinando I. Alphonso II. Ferdinando II. Friderico, Ferdinando Catholico, Carolo V. Philippo II. aliis gratis, & priuilegiis ditata fuit, eaque in peculiari volumine redegit Nicolaus de Bottis anno 1557. Et quum ex nouis beneficiis eiusdem Philippi II. III. & IV. ac Caroli VI. noua tributa fuerint

Alphonfus
Aragonius
nouam in-
troduxit po-
litiam.

Instituit

Et priuilegia
Neapolitanis
concedit.

rint Neapolitanis priuilegia, altera collectione secundus codex compositus est anno 1719, cui accessit appendicula, complectens nouas gratias ab ipso Carolo VI. concessas anno 1720. Inter quas eminet data possessoribus rerum feudalium, vel regalium, qui immemoriali, vel centenaria possessione se tueri valent contra Fiscum, etsi possessionis titulus vitiosus, infectus, vel inualidus adpareat; modo huiusmodi vitio laborans titulus non sit exhibitus ab ipsis possessoribus.

(*) Ex hac constitutione repetenda est origo numerationis *foculiorum* in hoc Regno, quum antea onera fiscalia per collectas, a Friderico II. institutas; a ciuibus pro modo facultatum soluerentur.

Ferdinandus
nouas artes
introducitur.

§. XXXVII. Alphonso successit Ferdinandus, naturalis filius anno 1458, qui non solum legibus, sed etiam opere serici, & lanæ hoc regnum ditauit: propriosque iudices huius opificii, consules nomine, constituit, ut apud eos omnes opificum horum operum controuersiae tam ciuiles, quam criminales tractarentur. Ars etiam typographica a Ferdinando in hac ciuitate introducta fuit.

Noua domi-
natio Franca,
simul & Hi-
spana.

§. XXXVIII. Ferdinando successit Alphonso II. Huic Ferdinandus II. qui successorem habuit Fridericum eius patrum. At quum Ludovicus XII. ex iuribus Andegauenſium Regnum inuadere adniteretur, Fridericus Ferdinandum Catholicum efflagitauit defensorem. Sed vterque Rex Francus, & Hispanus contra Fridericum concordiam inierunt de Regno di-

dituendo: eisque opitulatus est Alexander VI. R. Pontifex, concessa vtrique Regni inuestitura. *Diu tamen inter hos Reges non mansit in societate concordia*, scripsit Tuanus Lib. II. hist. *nam quum de vectigali; quod in Apulia ad fines Samnii, ex quadrupedum transitu colligitur, inter partes ambigeretur*, dissensiones ortae sunt, quae in bellum eruperunt. Et eiectionis Francis, Ferdinandus Catholicus totum regnum obtinuit (*).

Hispana so-
la in Ferdi-
nando Ca-
tholico.

(*) Ne quis credat, Ferdinandum nullo iure Regnum nactum fuisse; sciendum, eum filium fuisse Ioannis, fratris Alphonſi V, §. XXXVI.

§. XXXIX. Quum Ferdinandus Catholicus totum hoc Regnum suae submiserit ditioni, nouam in eo induxit politiam. Nam, Neapoli discedens, Proregem constituit, cui Senatum adiunxit, ut Proregi in Republica bene gerenda esset a latere Consilium, vnde dictum *Consilium Collaterale*: in cuius Senatores, qui Regentes dicebantur, & in Proregem omnis potestas septem supremorum Regni officialium transfusa fuit.

Qui infi-
tuit Conſi-
lium collate-
rale.

§. XL. Ferdinando successit Carolus V. Imperator Austriacus, ex filia nepos, sub quo maximum sane incrementum ius nostrum accepit. Praeter pragmaticas enim sanctiones, quae suo nomine inscribuntur, quamplurimas tulerunt eius Locumtenentes, & praesertim Petrus de Toledo; cui ciuitas, & Regnum Neapolitanum pacis, iustitiae, & culturae reſtaurationem debent: reduxitque regia tribu-

Succedit
Imp. Caro-
lus V. Au-
striacus.

naliam in castrum Capuanum.

§. XLI. Carolus Regnum hoc cessit Philippo II. filio suo primogenito, qui per octo Proreges, & sex Proregum Locumtenentes Regnum gubernavit spatio 44 annorum. Hoc inde vita functo anno 1599 Philippus III. Regni inuestituram a R. Pontifice Clemente VIII. accepit, & viginti duorum annorum spatio regnavit: successoremque habuit filium suum Philippum IV. annum agentem XVI. qui novem destinavit Proreges tempore 43 annorum, quo Regnum tenuit. Huic successit Carolus II. postremus e gente Austriaca Princeps, per lineam rectam a Carolo V. descendens. Sed hoc sine liberis e vivis sublato, initio huius saeculi XVIII. de Regni successione acriter pugnatum est inter Philippum V. Borbonium, & Carolum VI. Imperatorem Austriacum. Verum, pace inter ipsos inita, Regnum hoc Carolo cessit anno 1707.

Carolus Borbonius.

§. XLII. Permanfit sub Austriaca dominatione hoc Regnum usque ad annum 1734 quo ineunte, Carolus Borbonius, Hispaniarum Infans, vi suorum armorum, expulso Carolo Austriaco, Regnum suae ditioni submisit. Hac nova dominatione Neapolis denuo sedes Regia effecta est (*), nouaque regiminis forma condecorata. Consilium enim Collaterale Proregum in duos supremos Senatus diuisum fuit. Instituti nempe fuerunt quatuor probatissimi Viri a secretis, alter status belli, & marinae; alter status iustitiae, & gratiae; tertius status

Eius noua politia.

rei

rei familiaris, seu regalis patrimonii, vulgo *Azienda*; quartus tandem status ecclesiastici. A quolibet istorum ad proprium munus pertinentes recipiuntur supplices libelli expediendi in Senatu, qui dicitur Consilium status, indeque magistratibus omnibus rescribitur. His vero nostris temporibus vnus est a Secretis tam rerum ad iustitiam & gratias, quam ad statum ecclesiasticum pertinentium. Alter Senatus Noui magister est Regalis Camara S. Clarae. Institutum etiam stratus fuit Tribunal Commertii: & illud, quod Mixtum adpellatur: de quibus, quum de Magistratibus agemus, erit dicendi locus. Initus fuit cum R. Pontifice Benedicto XIV. concordiae tractatus, siue concordatum, quo compositi fuerunt quamplurimi articuli inter vtramque Potestatem de rebus arduissimis discordantes. Plures editae fuerunt Pragmaticae, inter quas eminet, quae ad tribunalium, seu iudiciorum reformationem pertinet, lata anno 1738.

Et nouae leges.

(*) A Carolo I. Andegauensi ad Fridericum Aragonensem suos Reges habuit Neapolis; deinde ab anno 1500 usque ad annum 1734 Proreges eam gubernarunt; donec Carolus Borbonius ad priscam fulgidiorumque gloriam eam adauxit.

§. XLIII. Tandem idem inuictissimus Princeps postquam, per quinque lustra hoc Regnum summo cum amore erga subditos gubernauit, nempe usque ad annum 1759 ad Hispaniarum Monarchiam vocatus ob mortem fratris sui primogeniti Ferdinandi VI. Regnum hoc cessit Ferdinando IV. eius filio secundo-genito. Cui ob minorem aetatem adiunxit Senatus.

Succedit in Regno Ferdinandus IV.

natum, vulgo *Reggenza*, ex prudentissimis viris lectum, ad regenda tum publica, tum privata huius Regni negotia. Inde hic dilectissimus Princeps, quum ad legitimam iam peruenisset aetatem, quamplurimas salutes nobis dedit leges, inter quas locus princeps tribuitur illis, quae ad bonorum amortizationem pertinent, de quibus dicam suo loco.

Numerantur Codices legum Neapolitanarum.

§. XLIV. Libri igitur iuris nostri sunt, I. Volumen constitutionum, in quo repositae sunt leges, seu constitutiones Northmannorum, ac Sueuorum, tribus libris comprehensae; capitula Regum Andegauensium, & ritus M. Curiae 311. II. Codices pragmaticarum, quae quum in ingentem molem excreuissent, primum collectae fuerunt in vnum volumen anno 1558 tum typis editae Venetiis anno 1590 & 91. Inde, aliis in diem editis, anno 1715 noua, ac integra collectio habitata fuit, curante Scipione Rouito, & Blasio Altimari. Sed quum ab eo anno, vsque ad hoc tempus non exiguus conditus esset pragmaticarum numerus, noua desiderabatur; quam publico iurisprudentiae nostrae bono quatuor voluminibus maioribus iam expleuit prouidus bibliopola Antonius Ceruonius. III. Duo volumina gratiarum, & priuilegiorum, quae civitati Neapolis, & Regno concessa fuere. IV. Ritus R. Camarae. V. Codices consuetudinum huius ciuitatis, aliarumque huius Regni; quae non vniuersales sunt leges, sed cuiusque ciuitatis statuta adpellari possunt,

§. XLV.

§. XLV. Haecenus de legibus; iam de magistratibus agendum; at non de omnibus, ne in ingentem molem excrecant haec prolegomena, sed tantum de illis, qui saepius adiri solent; de reliquorum enim potestate in repertorio iuris Neapolitani, quod iam sub praelo iacet, satis abunde pertractatum est. Non omisimus tamen in hac tertia huiusce operis editione de Reu. Curia Capellani Maioris, & de magistratu Regiae Dohanae Moenae-pecudum Apuliae pertractare, quum in prima sub alto silentio vterque Magistratus transactus fuerat.

C A P V T II.

De Magna Curia Vicariae.

§. XLVI. Inter septem suprema officia a Rogerio instituta, tertio loco adnumerauimus M. Iustitiarium, §. XIX. qui summa iurisdictione, & imperio pollebat in toto Regno. Dictus est autem Magnus seu Magister Iustitiarius, vt secerneretur a simplicibus Iustitiariis, qui tantum in Prouinciis sibi demandatis iurisdictionem exercebant. Quum vero solus haud sufficeret ad iurisdictionis imperiique exercitium, Guilielmus I. Rogerii filius quosdam Iudices, qui ei adfiderent, tamquam senatum, adiunxit, cui nomen M. Curiae (*) datum fuit, eisque addidit aduocatam, & procuratorem fisci, magistros rationales, scribas, & adparitores (**).

Institutio M. Curiae.

C

(*)

(*) Non ineleganter huic iudicium confessui nomen Curiae tributum fuit; nam Senatus Municipiorum olim Curiae dicebantur. Goth. in parat. C. Theod. de Decur.

(**) Quatuor Iudices ab initio adiunctos fuisse Iustitiario, tenet Auctor hist. civil. lib. XX. c. 6 §. I & aduocatum ac procuratorem fisci non ab ipso Guilielmo, sed a Friderico II. Imperatore institutos fuisse. Sed primum falsum esse adparet ex Const. Statuimus de O. M. I. & Iud. M. C. in ea enim sic loquitur Imperator Fridericus, Cui (M. scilicet Iustitiario) quatuor Iudices volumus as-
sidere. Ex quibus Imperatoris verbis adparet, ante id tempus plures, vel pauciores fuisse Iudices, aut indeterminatum eorum numerum. Advocati autem, & procuratoris fisci ipse Guilielmus mentionem habet in Const. Quaestiones tit. de quaest. inter fisc. & prin.

Quae erat
Principis co-
spitatus.

§. XLVII. Haec M. Curia sub Northman-
nis non solum fuit vtriusque Siciliae supre-
mum tribunal, sed & Principis Comitatus,
Principis Aula. Nam Fridericus II. praecepit
M. Curiam semper Principem sequi debere
Const. Statuimus tit. de O. M. I. Hinc quia
supremum tribunal, omnes adpellationes a iu-
dicibus inferioribus ad eam deferbantur. d. Const.
Cognoscebat etiam de crimine laesae maiestatis,
ac de caussis feudorum quaternatorum. ead. Const.
Et quia erat Principis Comitatus, ad eam pertine-
bat cognitio caussarum tam civilium, quam cri-
minalium pupillorum, viduarum, aliarumque
personarum, quae commiseratione dignae cen-
sentur; dummodo iureiurando adserant per-
horrescere potentiam partis aduersae in curia
inferiori, & iudicari postulent in ipsa M. Cu-
ria

Cognoscit
causas mise-
rabiliū.

ria (*). Nam quod olim proprium erat Co-
mitatus Imperatorum Orientalium in caussis
huiusmodi personarum, L. vn. C. quand.
Imp. inter pupill. Fridericus protraxit ad M.
Curiam, voluitque, miserabiles hoc beneficio
vti posse, tam si sint actores, quam rei con-
venti, d. Const. Statuimus.

(*) In nonnullis casibus cessat hoc beneficium I. ad-
versus personam aequae commiseratione dignam,
arg. l. 8 D. de excus. Yser. in d. Const. Statui-
mus, de Franch. dec. 188 II. Si agatur ex con-
tractu inito cum defuncto, ex quo reus conue-
nitur, Rit. M. C. 117. III. Quando iudicium coe-
ptum erat cum defuncto l. 29 pr. D. de iudic. Af-
flict. in d. Constit. n. 26. IV. Si mulier post in-
choatum iudicium vidua fiat: ait enim Vlp. in
l. 7. D. de Iudic. Si quis posteaquam in ius vo-
catus fuerit, miles, vel alterius fori esse coeperit,
in ea causa ius reuocandi forum non habebit, quasi
praeuentus. V. Si causa agenda sit in curia illius
baronis, cui concessa est iurisdictio cum expressa
clausula derogationis huius beneficii personarum
miserabilium, De Franch. dec. 187. Princeps enim
priuilegio, quod concessit, abrogare potest; quam-
vis persona miserabilis eidem renuntiare nequit.

§. XLVIII. M. Curia ab anno 1162 quo
primum instituta fuit, vsque ad annum 1282
quo Siculi a Carolo I. Andegauensi defece-
runt celeberrimo Vespe Siculo, fuit supre-
mum tribunal in vtroque Regno, sed inde
eius iurisdictio in Regno Neapolis restricta
fuit, & tandem sub Regina Ioanna II. cogno-
men Vicariae adepta est. Nam sub Carolo I.
praeter M. C. a Guilielmo I. institutam, al-
teram ipse Carolus instituit, cui nomen Curiae

Cognomen
Vicariae ei
adiunctum.

Vicarii datum est. Carolus siquidem discessurus in Galliam, ut cum Petro Aragonensi singulari certamine de Sicilia contenderet, filium suum Carolum II. Regni Vicarium constituit, §. XXIX. eique adiunxit quosdam Consiliarios, quorum ope Regni administratio recte perageretur, eorumque collegium *Curia Vicarii* ab eius Praefecto nuncupata fuit. Secernebantur hae duae Curiae usque ad tempora Reginae Ioannae II. Nam M. Curiae negotiorum privatorum, Curiae Vicarii publicorum cura demandata erat. Sed ex eo tempore e duabus una confecta est, & ab utraque nomen est mutata, perinde dicta *M. Curia Vicarii*, quod corrupte dicitur *Vicariae*.

Eius diuisio
in civilem,
& crimina-
lem.

§. XLIX. Tam civiles, quam criminales causae in hac M. Curia ab iisdem iudicibus pertractabantur olim; postea vero in civilem, & criminalem dispertita fuit; civilis in duas Aulas subdivisa anno 1595, ut opinatur Topius *de orig. trib. lib. III. cap. 6.* Criminalis eandem passa est diuisionem: eique praeter iudices, & Regentem additi sunt duo Consiliarii, quasi Duumviri capitales, ut olim apud Romanos Triumviri capitales iussu Populi in fontes animaduertebant. l. 2. §. 23 *D. de O. I.*

Regens est
caput M. C.

§. L. Caput M. Curiae erat M. Iustitiarius, §. XLVI. qui ante huius tribunalis creationem quum solus iurisdictionem exercebat, poterat alium pro administratione iustitiae, ipso impedito, substituere, qui modo Vicarius, modo Locumtenens, tandem Regens dictus est. Sed haec

haec substitutio prohibita fuit sub poena mortis ab ipso Guiljelmo tam M. Iustitiario, quam Iustitiariis per Prouincias, Const. *Officia tit. ut Iustitiarius alium &c.* (*). Ex quo autem septem suprema officia tantum honoris causa conferri coeperunt, Regens nomine proprio, non vicario M. Curiae praeest. Eius curae demandatum est I. disponere excubias per vrbem: II. Causas distribuere iudicibus, vulgo committere, quod facere debet, petentibus litigatoribus: III. Quod vero attinet ad ordinarium iustitiae cursum, nihil disponere potest sine iudicum consilio, *pragm. 52 §. 1 de offic. & his, quae &c.* IV. Nec potest aliquem in carcerem conicere sine suffragio saltem vnus ex iudicibus, *pragm. 52 §. 40 eod. tit.* nisi persona sit vilis, vel vrgens necessitas id expostulet: V. Quoque biennio syndicatui subiicitur, quemadmodum & ceteri iudices M. Curiae, *pragm. 52 de offic. M. I.*

Regentis of-
ficia.

(*) Hinc non immerito reprehenditur a Francisco Rappolla Auctor historiae civilis, qui *lib. X. cap. 6.* §. 1 scribit, facultatem creandi vicarium ablatam fuisse Iustitiario, & ad Proreges translatam; quasi id sub Hispanis factum fuerit.

§. LI. Iudices autem M. Curiae ex privilegio Philippi II. pro medietate saltem debent esse Regnicolae; ceteri vero arbitrio Regis creantur. Ii usque ad annum 1773 erant numero quatuordecim, quorum sex negotiis civilibus, sex criminalibus praeerant; duorum alter ad Audientiam exercitus, alter ad regendam Campaniae Prouinciam praepositus. Ex

Iudicum nu-
merus.

providentia autem Regis nostri Ferdinandi IV. ad expeditiorem iustitiae administrationem ex
 Auctus. eo anno additi sunt duo alii iudices, qui negotiis criminalibus praesint, ut in separatis aulis ea negotia expleri possint, quae usque ad id tempus iunctis aulis peragi solebant. Assident quoque duo aduocati Fisci, & duo pauperum, qui omnes toga sunt insigniti, si Regentem excipias. Quatuor igitur iudices criminales cum capite aulae in unaquaque earum assident.

Iurisdic-
 tio
 M. C.

§. LII. Ordinariam iurisdictionem suam exercet M. C. Vicariae I. in territorio, vulgo *distretto* huius Ciuitatis; quod inductum est ex translatione iurisdictionis Capitanei Neapolis in eam facta. II. In barones Regni, quamuis Neapoli haud faciant domicilium, Petra in *Rit. M. C.* 46. Et ex sententia Rouiti in *prag. 2 de offic. S. R. C. n. 7.* etiam in regios Consiliarios; atque olim in Regentes Collaterales ex opinione de Ponte *de pot. Pror. tit. 7. §. 7.* Sed quis aequus rerum aestimator, ait Rapol. *de I. R. P. I. lib. II. c. 3. serio adfirmaverit huiusmodi inferioris notae Iudices de capite, & fortunis Senatorum, qui non semel Principi sunt a consiliis, iudicare posse, ipso Principe inconsulto?*

In expeditio-
 ne praeambu-
 lorum.

§. LIII. Inter praecipuos M. C. iurisdictionis effectus est confectio praeambulatorum; idque *ius priuatum* M. C. in foro appellant. Praeambuli autem nomine venit decretum, quo aliquis siue ex testamento, siue ab intestato

he-

heredem esse declaratur. Haec praerogatiua non ex aliqua lege M. Curiae concessa est, sed forensi consuetudine introducta. Quomodo vero nouis legibus sit imminutum hoc ius M. C. dicemus in *Lib. II. tit. ult.*

§. LIV. Ante Sac. Consilii institutionem In causis omnes causae tam criminales, quam civiles quae non aequant quingentos aureos maioris momenti in M. Curia pertractabantur. Sed instituto Sac. Consilio, non solum iure adpellationis, quod proprium erat eius Senatus, sed etiam in prima instantia, ut vulgo dicitur, coeperunt in eo actiones proponi. Hinc ad remouendas quaestiones, quae emergere solent inter iudicantes circa limites propriae iurisdictionis, statutum fuit *pragm. 3. de offic. S. C.* actiones infra summam viginti quinque vnciarum auri (*), non posse neque in prima instantia, neque iure adpellationis in Sac. Consilio proponi. Verum quum hoc non feruaretur, teste Rouito, & inde minimae visae fuerint causae viginti quinque vnciarum, *const. anni 1738 §. 3 n. 6* denuo cautum, non posse in Sac. Consilio causas agitari, quae sunt infra summam ducatorum quatuorcentum; ac tandem nouo regali rescripto ad Praesidem S. C. Marchionem Ippolitum aucta est quantitas ad ducatos quingentos. Eadem pragmatica statutum est, post duas uniformes sententias, unam scilicet curiae inferioris, alteram M. Curiae, non posse adpellari ad Sac. Consilium, nisi post exequutam sententiam, praestita tamen cautione ab actore accepti restituendi, si

sententia in adpellationis iudicio retractabitur.

(*) Vncia quantitatem complectitur sex ducatorum; componebatur enim vncia ex quatuor augustalibus; augustalis autem ex quindecim carolenis.

Relationes
M. C. in S. Consilio . §. LV. Quum autem M. Curia subsit Sac. Consilio, ideo statutum est *prag. 8 de off. M. I.*

ut quolibet die Iouis iudices M. Curiae eas referant causas in Sac. Consilio, quas, petentibus litigatoribus, (*) ipsius Sac. Consilii Praefes referendas mandauerit. Hoc autem non indiscriminatum peti, & mandari poterit, sed tunc solummodo, quum decretum interloquutorium vel in aula M. Curiae vel domi ab aliquo iudicum prolatum est, Rouit. in *d. prag. 8 n. 1* nam si agatur de decreto definitiuo, (modo datum non sit super termino summario, quod pro interloquutorio habetur) supplicatio porrigitur adpellationis nomine; & Praefes eam causam vni ex Consiliariis committere tenetur.

(*) Absurdum forsitan aliquibus videri potest, & contra regulas iuris inductum, quod iudex, a quo adpellatur, sistere se debeat in iudicio penes iudicem, ad quem adpellatio porrigitur, ut rationem reddat sententiae suae; inspecta tamen auctoritate Sac. Consilii, in quo Rex praecrat, nil mirum, si ipse Princeps iuberet iudices ipsos venire ad suum Consistorium, ibique referre, quare ratione hoc, illudue negotium gestum esset.

M. Curia Vicariae criminalis.

§. LVI. De iurisdictione M. Curiae criminalis quaedam obseruanda sunt. Et I. quod sola, &, ut in foro loqui amant, *prinauine* cognoscit de delictis inferiorum iudicum, quum in officio deliquerint, veluti si concussionem inferant, si iussiones iniquas dolo malo proferant,

rant, aut aliquo alio modo subditos opprimant, Const. *Magister Institiarius* tit. *Vt M. Inst. Rit. M. C. 12.* Quam iurisdictionem non solum in officiales regios, sed etiam in baronales exercet. Conf. de Bottis *ad decis. 27 Capicii n. 11.* Et quamuis baro priuilegio fruatur, ut cognoscere possit de iis, quae pertinent ad M. Curiam; hoc tamen intelligitur exceptum, de Franch. *dec. 740. II.* Omnes causae criminales definiri debent, audito fisci patrono, alias sententiae sunt nullae, *pragm. 3 de O. M. I. III.* Iudices non possunt dimittere extra carceres, praestita fideiussione, quod Pragmatici dicunt *habilitare*, capitalis criminis reos, etiam si sponte comparuerint, nisi causa proponatur in aula, ipso fisci patrono audito, *pragm. 6 eod. IV.* Accusationes in M. Curia prorogari possunt ultra biennium; quod etsi olim concederetur a Principe iustis ex causis, utpote contra sanctionem iuris Romani in *l. 2 & 3 C. ut intr. cert. temp. crim. quaeft.* postea tamen transiit in ius ordinarium; immo eadem facultas concessa fuit regiis Audientiis, *pragm. 50 eod. rit.*

§. LVII. Porro V. ob quatuor litteras arbitrales procedere potest ad modum belli in quibusdam delictis expressis in *prag. 10 §. 48 de O. Praef.* veluti 1) in furtis patris in viis publicis, vel agris; 2) in incendiis dolo malo excitatis; 3) in raptu mulierum; 4) in aggressionem armata ad surripiendum; 5) in detentione hominum ad redemptionem lucranda, quod

Procedit a-
liquando ad
modum bel-
li.

quod apud nos dicitur *ricattare*, etsi lytrum solutum non fuerit; sufficit enim personam de loco ad locum transtulisse: 6) in societate instructa armis prohibitis ad nocendum in campania, modo socii non sint minores numero quaternario; & 7) in crimine piratico, *d. prag. 10 de O. Praef. VI.* Torquere potest reos ex solo processu informatiuo. Vtrumque regiis Audientiis etiam concessum, *d. prag. 10 & prag. 2 de quaest. VII.* Quum reus damnatus in M. Curia ad mortem, vel membri abscissionem, ad Sac. Consilium adpellat, non potest Praeses Sac. Consilii causam vni ex Consiliariis committere, nisi audito prius iudice commissario M. Curiae, eiusque fisci patrono, *prag. 44 §. 2 de off. S. R. C.*

Aliquando
iure delega-
to.

§. LVIII. In nonnullorum criminum punitione M. C. procedit iure delegato. Et quidem I. in omnibus, in quibus imperium exercet ad modum belli §. LVII. II. In criminibus, quae armis igneis aliisque prohibitis in hac ciuitate eiusque suburbiis patrantur, *prag. 3 & 5 de ictu scopict.* tam in auctores, quam in fautores, mandantes, & auxiliares, *prag. 32 de arm. de Ros. res. 46* III. In delatione armorum igneorum, *d. prag. 32* ac aliorum quae a legibus nostris deferri prohibentur (*) seruato tamen in his iure adpellationis, *prag. lat. IV. Novas Sept. 1723* etiam in famulos & Regis familiares, *prag. lata prid. Kal. Augusti 1727 & altera lata XIV. Id. Iulii 1728* IV. In furtis patratiss in hac ciuitate vel sub-

vr-

vrbiis, *prag. 1 de deleg. V.* Contra vagabundos, *prag. 6 de vagabund. VI.* in crimine falsae monetae, *prag. 44 de monet. & VII. falsae apocae bancalis, prag. lata VII. Kal. April. 1564* VIII. In venere monstrosa, *prag. 83 I. 6 de O. S. R. C.* atque IX. in criminibus patratiss in carceribus ipsius M. C. vt definiuit Consilium Collaterale, teste Merlino *cent. 1 contr. 67.*

(*) Eadem delegatio concessa est Regiis Audientiis, vt compescere valeant subditos baronum ignea arma deferentes in loca, vbi ipsa Audientia praest. Conf. Maradei *pract. obs. c. 13.*

C A P V T III.

De Regia Camara Summariae.

§. LIX. ¶ Inter cetera M. Camararii (*) munerera, praecipuum illud erat curare regios thesauros, §. XX. omnibusque regiis redbitus superintendere; adeoque regiis Quaestoribus, scilicet vulgo *Thesaurariis, Commissariis, Aerariis, Perceptoribus*, ceterisque, qui regiam pecuniam recolligebant, praepositum esse, atque ab eis rationes exigere. Ad hoc munus expediendum ei adiuncti fuerunt Magistri Rationales, quasi Doctores, siue periti in rationum, & computorum inquisitione, qui tribunal dictum *Curia Magistrorum Rationalium*, vulgo *della Regia Zecca*, efformarunt. Erat & aliud antiquum tribunal in hoc Regno, regali patrimonio pariter superintendens,

Institutio
Reg. Cam.
Summariae.

dens, compositum ex ipso M. Camarario, vel eius locumtenente, & iudicibus, qui Auditores dicebantur; unde adpellabatur *Regia Audientia*. Et quia causae in eo summam pertractabantur, adpellatum etiam fuit *Curia Summaria*. Huic tribunali Alphonsus I. Aragonensis illud Curiae Magistrorum Rationalium adiunxit, & ex duobus unum conflavit, cui nomen indictum *Regiae Camarae Summariae*.

(*) Camararius a camara dictus, loco videlicet, in quo regia gaza reponeretur, iuxta Longobardorum sermonem. Vnde feuda, quae consistebant in certis annuis redditibus persolvendis ex aerario Principis, *feuda de Camara* dicebantur, lib. II. feud. tit. I.

Praesidentium, & actuariorum numerus.

§. LX. Composita primum fuit Regia Camara Summariae ex quatuor Praesidentibus iurisperitis, & duobus, ut vulgo dicitur, idiotis, M. Camararii Locumtenente (*) tanquam Praefecto, & Rationalibus, quibus conficiendi rationes rerum omnium fiscalium cura erat demandata. Additi fuerunt quoque quatuor actorum magistri, quorum singuli in separatis sedibus, vulgo *banche*, binos apud se haberent actuarios.

(*) Ex hoc tempore Praefectus Regiae Camarae semper est Locumtenens, qui a Rege, non a M. Camarario creatur. Vnde M. Camararii titulus honoris tantum factus est, non autem muneris, & iurisdictionis.

Creuit sub Philippo II.

§. LXI. Praesidentium numerus creuit tempore Philippi II. qui, ut singulis singulae Provinciae demandarentur, duodecim constituit, quorum octo erant iurisperiti, quatuor vero idiotae.

Idiotae. Aderat quoque Aduocatus, & Procurator fisci, qui tuebantur iura fiscalia. Hisce autem nostris temporibus novem sunt Praesides iurisperiti, quorum unus ad regendam dohanam moenae-pecudum Apuliae mittitur; duo iura Principis in ipsa R. Camara tuentur; reliqui sex cum Locumtenente ius dicunt. Numerus vero Praesidum idiotarum septenarius esse solet. Paullatim auctus est etiam numerus actuariorum usque ad quadraginta; quatuor nimirum, qui ab ipsa tribunalis erectione aderant; duodecim a Locumtenente creati; undecim, quibus R. Curia munus confert venditionis titulo; alii duo, quorum alter a Secretario, alter ab Archiuario archiuii M. eiusdem R. Camarae eligitur; & tandem undecim alii, qui, licentia obtenta a Locumtenente, huic muneri sunt addicti. Qui autem non sunt ex hoc numero, nequeunt auctoritatem impertiri publicis scripturis sine subscriptione alicuius primarii, siue ordinarii actorum magistri, *pragm. an. 1738*.

§. LXII. Regia Camara mandato Philippi II. in duas partes, siue ut vulgo, in duas aulas diuisa fuit, *pragm. 68 de off. Proc. Caes.* Regia Camara in tres aulas diuisa. Quibus accessit tertia sub Regno Philippi IV. Iure tamen ordinario omnes causae, iunctis aulis, tractari debent in Regia Camara, nisi necessitas aliter exposcat.

§. LXIII. Hoc tribunal a Pragmaticis nostris aequiparatur Procuratori Caesaris (*): tum Procuratori Caesaris aequiparata. quia sanctiones pragmaticae, aliaeque iura, quae ad

ad hoc tribunal pertinent, sub titulo *de offic. Proc. Caes.* sunt digesta; tum quia potestas, quae fuit Procuratoris Caesaris est eadem R. Camarae. Verum hic animaduertere oportet, Procuratores Caesaris duorum fuisse generum; alii enim tantum res Principum fiscales curabant, alii in prouinciis minoribus vice Praesidum fungebantur, qualis in Iudaea fuit Pontius Pilatus, Tac. *Ann. XV.* 44. Priores merum imperium non habebant, immo extra causas fiscales pecuniarias nulla eis erat iurisdictio; posterioris generis Procuratores eadem potestate Prouincijs praeerant, qua ipsi Praesides, *L. 4 C. ad L. Fab. de plag.* His autem, non illis R. Camara aequiparari debet; cognoscit enim I. non solum causas omnes civiles, sed etiam criminales, si reus iurisdictioni suae subiiciatur, *pragm. 21 de offic. Proc. Caes.* Subiiciuntur autem iurisdictioni R. Camarae, qui ipsius Tribunalis ministerio sunt addicti, veluti Praesides, etiam si honorarii, Rationales, Actuarii, modo mercaturam non faciant. *Collect. Regal. Rescript. tit. 21 num. 2 21 & 22.* Quibus rescriptis derogatum est *constit. ann. 1738 §. 1 num. 7* qua cautum fuerat, ut omnes causae tam civiles, quam criminales, eorum, qui quocumque modo addicti sunt vel tribunali Regalis Camarae, vel Sac. Consilii, vel R. Camarae &c. cognosci debeant a iudicibus ordinariis. II. Cognoscit causas feudales inter fiscum & barones vertentes (**): III. Causas Vniuersita-

Quas causas
cognoscat.

titatum, siue pro earum creditoribus satisfaciendis, siue pro redditione rationum, & syndicatu ab earum administratoribus praestando in gradu adpellationis: IV. Controuersias omnes ad Regalias pertinentes, veluti viarum publicarum, pontium, fodinarum salis, auri, argenti &c. thesaurorum, similibusque: V. vectigalium, tributorum, & vulgo *carastales*: VI. Exigit rationes ab omnibus exactoribus rei fiscalis, veluti a Perceptoribus, Quaestoribus &c. Qui, si in officio deliquerint, ab ipsa R. Camara puniuntur. Delinquunt autem hi exactores, si omnes collectas ab Vniuersitatibus non exegerint, quo casu in poenam tenentur, finito anno, soluere de proprio residuas pecunias non exactas; quod de syndicis pariter constitutum est, *pragm. 7 de administr. Vniuer.*

(*) Quamuis apud Romanos non idem fuerit officium Procuratoris Caesaris, & Procuratoris fisci, quum diuersa inter se fuerint aerarium fisci, & patrimonium Principis; attamen Imperatorum dominatus omnem subtulit distinctionem; adeo ut temporibus Antonini Caracallae promiscue accipiebantur fisci, & aerarium, *L. 13 pr. l. 15 §. pen. D. de iur. fisc.* Qua de re et si R. Camara officium dicatur exercere Procuratoris Caesaris, atque ob id cura ei sit patrimonii Principis; ob adnotatam tamen iurium confusionem etiam bona fisci administrat.

(**) Non vero si quaestio ad priuatos pertineat; quum scilicet fisci nec actoris, nec rei, nec auctoris laudati in iudicio personam substat; tunc enim cognitio ad Sac. Consilium spectat. Verum si de qualitate rei feudalis disceptetur, quamuis quaestio in Sac. Consilio priuatos teneat; cognitio ta-

sita-

tamen causae de qualitate rei feudalis ad R. Camaram est remittenda; qua definita, quaestio ad Sac. Consilium redire debet, Rou. ad *pragm.* 37 de off. Proc. Caes.

Sac. Consilio
aequata.

§. LXIV. Regia Camara etsi olim fuerit Sac. Consilio subordinata; ex quamplurimis tamen Regum privilegiis ad summum fastigium euecta est, & Sac. Consilio equiparata: hinc quemadmodum a sententia Sac. Consilii appellare non licet; ita nec etiam a sententia R. Camarae, sed tantum ad eandem Camaram reclamare, *pragm.* 37 de off. Proc. Caes.

Locumtenen-
tis officia.

§. LXV. Ad Locumtenentis munus pertinet I. initio cuiusque anni assignare singulas Prouincias singulis Praesidibus (*), quod dicitur *commissio generalis*. Praeses autem assignatus est ordinarius iudex omnium controuersiarum illius Prouinciae. Definitiuè tamen nunquam decernit, sed tantum interlocutiones pronunciat, easque executioni demandat, nisi impeditae fuerint a litigantibus, qui libellis supplicibus se conquerentes apud Locumtenentem de interlocutionis iniustitia, ab ipso Locumtenente decretum accipiunt, quod Praeses referat eam causam in aula. In ferenda autem definitiua sententia a Praeside fit relatio in R. Camara, ubi suffragio maioris partis Praesidum iurisperitorum (idiotis enim ius suffragii in controuersis iuris denegatum; *pragm.* 77. de off. Proc. Caes.) ac ipsius Locumtenentis controuersia finem accipit: II. Statuere quanam causae, disiunctis aulis,

tra-

tractari debeant: III. Curare, ut unusquisque Officialium recte in suo munere versetur: hinc cuiusque anni initio in manibus eius iurare debent Praesides, *pragm.* 75 §. 7 de susp. offic. a secretis, rationales, & procurator fisci seruandi tribunalis secretum, *pragm.* 75 §. 49 de off. Proc. Caes. IV. Coercere poena pecuniaria officiales, qui statutis horis tribunali non adsunt: quod sane de officialibus inferioribus intelligendum; nam de Praesidibus fit relatio ad Principem, d. *pragm.* 75 §. 67. V. Olim eligebat Prorationales, hoc est auxiliares rationalium, sed quum eorum numerus, ultra modum excreuisset, statutum fuit a *pragm. ann.* 1738 §. 4 n. 13 & 14 ne tricesimum excederet, & aliquo eorum deficiente, eligitur praeuio examine ipsius Locumtenentis, nouissimi Praesidis iurisperiti, & Fiscalis rationum: VI. Admittere a secretis in aula, quum feruntur suffragia, si conueniens ei videbitur, d. *prag.* 75 §. 93. VII. Diem indicare, quo Rationales debent in aula referre computationes unicuique eorum commissae, *pragm.* 19 §. 1 eod. VIII. Subscribere omnes *provisiones*, quae expediuntur a R. Camara,

(*) Inter Rationales quoque ab ipso Locumtenente fit Prouinciarum distributio, a quo etiam designantur duo alii rationales pro computationibus regalis patrimonii, atque alii duo pro redditibus, qui proueniunt ex uectigali pascuorum menae-piscudum Apuliae.

D

CA-